

Bøndergårdenes mekanisering.

Indlæg af forstander *Knud Hansen*, Statens Redskabsprøver, Horsens, på foranledning af bemærkninger i *Tidsskrift for Landøkonomi*, hæfte 5, side 252, af civilingeniør *E. H. Matthiesen*, Nordisk Rationaliserings Landbrugsafdeling A/S.

I sit svar på min kritik af den publicerede afhandling går civilingeniør *E. H. Matthiesen* uden om det centrale i sagen, nemlig berettigelsen af at foretage en almen sammenligning mellem selvstændig mekanisering og mekanisering ved fællesanvendelse på det foreliggende grundlag, hvor traktoren overhovedet ikke tænkes anvendt til kørselsarbejde, og i det hele taget at foretage en sådan sammenligning på et så spinkelt grundlag som det foreliggende. For så vidt er der ingen anledning til at tage til genmæle, men nogle af de fremsatte bemærkninger nødvendiggør yderligere kommentarer.

Civilingeniøren undskylder den trykfejl, jeg har fundet, og bagatelliserer den ved selv at påvise en endnu større trykfejl. Jeg var undskyldt i at finde den store trykfejl, da den ikke direkte kunne efterkontrolleres. Den lille, jeg har fundet, er imidlertid en sær »trykfejl«. Den går nemlig igen i 3 af hinanden uafhængige publikationer. Først i »Sammenslutningens« oktobernummer. Dernæst i det dupliserede bilag til civilingeniørens foredrag ved konsulentkursuset og endelig i den forkortede artikel i *Tidsskrift for Landøkonomi*. En anden ejendommelighed er, at der er flere af dens lige, f. eks. er der for gård nr. 36 noteret ialt 14 traktortimer til kunstgødning, men 27 alene til spredningen. For gård nr. 33 er noteret ialt 128 hestetimer til gødning, men alene 136 timer til kørsel af gødning. Der kunne henvises til endnu flere mærkværdigheder, som ikke alle behøver at være fejl, selv om de ser mistænkelige ud, men når der er så mange fejl, som direkte kan efterspores, kan der jo skjule sig mange andre, som læseren ikke kan efterkontrollere. Det underbygger min påstand om, at kontoopdelingen har været for indviklet for landmændene,

der skal føre regnskabet, og det vidner med et mildt udtryk om manglende ærbødighed for den talmæssige revision af materialet.

Civilingeniøren har i flere henseender hæftet sig ved detailler i mit indlæg og ikke fået fat i det centrale. Det er f. eks. tilfældet, når han kun delvis vil give mig ret i, at regnskabet for fællesanvendelsen er stillet for gunstigt op. Det centrale i mine betragtninger desangående var, at hvis 6 landmænd er fælles om en traktor, koster traktortimerne efter ingeniørens beregning kun det halve af, hvad maskinstationen forlanger, og jeg fastslog, at hvis ikke regnskabet er stillet forkeret op, siger det jo kun, at maskinstationen administrerer for dyrt eller tjener for meget, eventuelt afskriver for stærkt, men antagelig er det regnskabet, der er stillet for gunstigt op, selv med de 334 kr. taget i betragtning, og i alle tilfælde er det urigtigt at sammenligne økonomien i de to metoder på dette grundlag.

Civilingeniøren har vanskeligt ved at forstå, at den omtalte gård har holdt en hest for meget. Jeg tilføjede udtrykkeligt »set fra et regnskabsmæssigt synspunkt«. Efter den foretagne opgørelse har den pågældende gård kun i een uge (midt i april) været oppe på fuld udnyttelse af alle 4 heste, medens den bortset fra en uge i september, ligeledes ifølge opgørelsen, med lethed skulle have kunnet klare sig med 3 heste, hvis hestene var udnyttet fuldt ud. Når man som slutresultat vil sammenligne mekaniseret drift med ikke mekaniseret, så er det forkeret at regne med rationel udnyttelse af trækraften i det ene tilfælde og ikke i det andet. Det vil være det samme som at sammenligne to forskellige arbejdsmetoder, når den ene udføres af en flittig og den anden af en mindre flittig person. Det centrale i min kritik var, at økonomiberegningen er baseret på 12 hestes besparelse ved anskaffelse af 1 traktor, netop fordi mindre rationel hestedrift sammenlignes med rationel, kombineret heste- og traktordrift. Vil man sammenligne heste- og traktordrift i al almindelighed, må man være retfærdig og give de to metoder lige hammel at trække på.

Jeg må gøre civilingeniøren den indrømmelse, at jeg ikke brugte udtrykket »effektive arbejdstimer« helt korrekt efter

arbejdslærens terminologi. Jeg mente, som det også vil fremgå af den sammenhæng, hvori udtrykket blev anvendt, at der i de 178 timer ikke indgår transport mellem gårdene, standsninger som følge af regnvejrskage eller større maskinbrud, der medfører total afbrydelse af arbejdet. Derfor forandrer det heller ikke min kritik på dette punkt.

Hvad sværharvningen angår, har jeg jo intet steds sagt, at det udelukkende er fældning, men tværtimod fremhævet vanskeligheden for traktoren i at klare opharvningen umiddelbart foran såmaskinen på alle 6 gårde, når disse kun har hestekraft til selve maskinen. Dette må så absolut være vanskeligere end blot at klare fældningen, særlig i et forår med ustabil vejrlig.

Som forsvar for beregningerne over besparelsen af arbejdskraft citerer civilingeniøren et afsnit af sin beretning, men det er jo netop dette afsnit, der viser det selvmodsigende. Det siges først i beretningen, at gårdene inden mekaniseringen i princippet arbejder med en fast styrke året igennem, og at arbejdsspidskerne klares ved, at ejerne lejlighedsvis tager del i arbejdet, samt ved overarbejde og for nogle gårde ved en del løs arbejdskraft. Ved mekaniseringen tillægges arbejdsbesparelsen ens værdi, hvilken mekaniseringsmetode der end vælges. Dette kan ikke være rigtigt. Man må erindre, at ved mekaniseringen udlignes arbejdsspidskerne. Ved fællesdriften sker det i kraft af, at der kommer en fremmed traktorfører ind (løs arbejdskraft), og ejerens arbejdskraft bliver delvis overflødig. Ved selvstændig mekanisering vil en af gårdens faste folk (vel i reglen ejeren) tage den fremmede traktorførers plads, og ejerens arbejdskraft kan udnyttes bedre. Dette er noget principielt vigtigt, som der må tages hensyn til, når man vil sammenligne selvstændig mekanisering og fællesanvendelse i de mindre brug. Jeg efterlyste oplysninger om størrelsen af det faste folkehold og fordelingen af løs arbejdskraft på de enkelte gårde til belysning af dette forhold. I stedet for at give disse understreger civilingeniøren sin fejlslutning på dette punkt.

Resultaterne blev udelukkende offentliggjort for at få den fornødne vejledende kritik og drage lære deraf, siges det.

Hvis dette virkelig var det eneste formål, var der jo andre og bedre veje end at fremsætte resultaterne i stort udstyr i pressen og knytte vidtgående konklusioner af både national-økonomisk og samfundsmæssig art dertil, konklusioner, som civilingeniøren måtte vide vil blive slugt råt af det store flertal, som ikke har mulighed for at overse og gennemskue det omfattende talmateriale. Som resultaterne er forelagt, synes de at virke mere vildledende end vejledende.

Civilingeniør *E. H. Matthiesen* knytter følgende bemærkninger til forstander *Knud Hansens* indlæg.

I sin fortsatte kritik af den af mig publicerede afhandling fremdrager forstanderen flere eksempler på svagheder i det fremkomne talmateriale og illustrerer dette med et par eksempler. Hvor det ved en sådan undersøgelse drejer sig om at fremskaffe et materiale, der kan danne grundlag for beregninger vedrørende gårdens samlede drift, tilstræber vi i vore opgørelser ikke 100 pct. nøjagtighed. Dette ville være både uoverkommeligt og samtidig forkert, i hvert fald ud fra mit kendskab til fejlteori. Opgørelsen af arbejdsregnskabet er kontrolleret ved at sammenholde det inden for 1 år samlede forbrug af forskellige arbejdstimer med summen af de enkelte kontis arbejdstimer. Hvor disse 2 tal har stemt med en fejlgrænse på ± 2 pct., har vi været tilfreds.

Anderledes ligger det, hvor det drejer sig om en speciel arbejdsundersøgelse foretaget ved hjælp af tidsstudier på stedet. Her forlanger vi, at opgørelsen skal stemme med 100 pct. nøjagtighed.

I sin videre kritik fortsætter forstanderen med at nære tvivl om værdien af den foretagne undersøgelse og fremkommer med en del forskellige eksempler, som allerede har været diskuteret i den først fremsatte kritik. Jeg kan forstå, at forstanderens og mit kendskab til de arbejdsmæssige spørgsmål inden for landbruget ikke stemmer helt overens, men da der i øjeblikket er forsøg igang, som netop skulle hjælpe med til at gøre en yderligere diskussion unødvendig, synes jeg, at disse forsøg først skulle afsluttes. Det kunne jo tænkes, at de igangværende undersøgelser ville give begge parter ret i visse

spørgsmål og uret i andre. Ønsker man imidlertid denne diskussion fortsat, synes jeg, det ville være nærliggende at lade de praktiske landmænd, som har taget aktivt del i undersøgelsen, komme med udtalelser til belysning af de af forstanderen fremdragede svage punkter.

Med hensyn til offentliggørelsen af den foretagne undersøgelse oplyste jeg i mit sidste svar, at dette var sket ud fra ønsket om at få den fornødne vejledende kritik. I sandhedens interesse må det dog oplyses, at der også har været andre be-
væggrunde. Således har jeg ved mine samtaler med mange mennesker, dels inden for organisationerne og dels uden for disse, forstået, at det er en ret udbredt opfattelse, at de private firmaer hemmeligholder deres oplysninger for senere at kunne benytte dem forretningsmæssigt. Jeg havde selv været mest interesseret i, om offentliggørelsen kunne have ventet til de nu igangværende forsøg var afsluttet, men når jeg skred til en offentliggørelse på dette tidligere tidspunkt, ønskede jeg herigennem foruden at få den omtalte vejledende kritik samtidig at give udtryk for min vilje til at stille mit materiale til rådighed for hvem, der var interesseret heri. Forstanderen vil derfor kunne forstå, at jeg nu er lidt i tvivl om, hvordan det private firma skal bære sig ad, når der fra visse sider menes, at private folk holder på hemmelighederne og, når de så ønsker at modbevise dette, fra anden side får at vide, at de skil-
ter med resultater.

Med hensyn til »at fremsætte resultaterne i stort udstyr i pressen og knytte vidtgående konklusioner af både national-
økonomisk og samfundsmæssig art dertil«, kan jeg oplyse, at dette må stå helt og holdent for andres regning, og jeg var selv forbavset over at se hele den omtale, spørgsmålet har fået i pressen.

Måske skyldes den megen omtale, at de pågældende journalister har haft på følelsen, at der i det foreliggende spørgsmål om bøndergårdenes mekanisering ligger store problemer, som det ville være gavnligt at få belyst så hurtigt som muligt, selv om læsernes store flertal, således som forstander *Knud Hansen* nævner det, ikke har mulighed for at overse og gennemskue det omfattende talmateriale.